

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
(НА МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНИ)**

**КІРОВОГРАДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ЦЕНТРАЛЬНО-УКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
АКАДЕМІЇ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
(НА МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНИ)**

МОНОГРАФІЯ

**КІРОВОГРАД
2015**

УДК 331.1:331.5.024.5:331.55

ББК 65.050.9(4Укр)21-24

Монографія видається за рішенням Центрально-Українського відділення Академії економічних наук України (протокол №1 від 12 березня 2014 року)

Редакцію роботи провели:

Кандидат економічних наук, доцент, докторант
Ю. В. Малаховський.

Кандидат економічних наук, доцент І. М. Сочинська-Сибірцева.

Кандидат економічних наук, доцент О. В. Заярнюк.

Асистент В. Є. Костенко.

Відповідальний за випуск: доктор економічних наук,
професор Леонід Михайлович Фільштейн.

Літературний редактор: кандидат педагогічних наук,
доцент Барабаш В. А.

Рецензенти:

Шалімова Н. С. – доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградського національного технічного університету.

Семенов Г. А. – доктор економічних наук, професор
Класичного приватного університету (м. Запоріжжя).

3.3. До питання регулювання моделей міжгалузевого балансу

Перехід створення ефективної моделі розвитку українського суспільства, ставить завдання регулювання економіки через більш гнучкі важелі. За умов зміни власності, розвитку інституціональної інфраструктури та з метою забезпечення більш ефективного використання ресурсів, для управління сучасними економічними системами необхідні нові методологічні підходи до оцінки ефективності процесів економічних перетворень, продуктивності ринкової економіки. Як відомо, діюча система встановлення рівня та динаміки продуктивності економічної системи адміністративної території на підставі показників ефективності, що розраховувались з використанням системи показників балансу народного господарства (БНГ), нині переорієнтовується на ринкові.

В сучасній економічній літературі продуктивність як економічна категорія розглядається з багатьох позицій.

Основною з них, має бути така: продуктивність, як поняття, характеризує результативність всієї сукупної і цілеспрямованої господарської діяльності суспільства.

Загальним визначенням продуктивності, як відзначається в праці В. О. Єременко [9], є відношення створеної продукції і наданих послуг, здійснюваних сукупною системою виробництва та обслуговування, до здійснених на це витрат. Тому, продуктивність – це ефективно і вміле використання ресурсів – праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації при виробництві різноманітних товарів і наданні послуг. Таким чином, продуктивність – це те, що отримується замість того, що витрачаємо, тобто вихід готової продукції. Якщо співвідношення між вкладом і виходом збільшується,

економіка розвивається, якщо зменшується, спостерігається спад.

Слід визнати, що поняття продуктивності є універсальним. Воно повністю підходить для ринкової економіки. Продуктивність включає такі поняття, як “ефект” і “ефективність”. Економічна система, що організує виробництво з більш низькими витратами і більш високої якості, є найбільш продуктивною та ефективною.

Можна зробити висновок, що більш висока продуктивність означає досягнення більш високого результату при діючих ресурсах або досягнення більш високого рівня виходу продукції по обсягу і якості при однакових витратах:

$$\frac{\text{Вихід продукції і послуг}}{\text{Загальні витрати}} = \text{Продуктивність} \quad (1)$$

Проте у вітчизняній літературі переважає підхід, в основі якого лежить розгляд продуктивності як раціональності використання праці. Слід відзначити, що подібна оцінка може здійснюватися лише у відношенні сфери матеріального виробництва.

У зв'язку з цим потрібний новий, більш обґрунтований підхід до розгляду продуктивності економічних систем ринкового типу. Таким, як показує практика, може стати розрахунок та аналіз продуктивності на основі моделей МГБ.

Згідно підходу, який переважає в західній науковій літературі і описаний В. М. Зубовим, Д. Кендріком, Д. Сінком та І. І. Прокопенком [10-16], продуктивність виступає як ефективність використання усіх ресурсів, факторів, чинників, тобто є продуктивністю в широкому розумінні цього поняття. Можна сказати, що продуктивність – складна економічна категорія, динаміка і рівень якої є функцією багатьох критеріїв в цілому.

Розглянемо існуючі методики дослідження та моделювання продуктивності економічних систем.

На макроекономічному рівні категорія продуктивності тісно пов'язана з економічним зростанням, загальною методологічною основою якого є теорія рівності факторів виробництва, а методом – виробнича функція. При цьому найбільш часто продуктивність визначають у вигляді співвідношення двох макроекономічних показників. Зрозуміло, що адекватність та можливість практичного використання таких оцінок є низькою, а про їх моделювання взагалі мова не йдеться. Серед таких методик оцінювання продуктивності можна виділити п'ять наступних, описання яких є в працях В. О. Єременко, О. П. Сологуб, І. К. Бондар [8; 13]:

- 1) обсяг ВВП (ВРП) у розрахунку на душу населення;
- 2) обсяг ВВП (ВРП) на одного працюючого;
- 3) обсяг ВВП (ВРП) на відпрацьовану годину;
- 4) відношення ВДВ до загальних витрат;
- 5) відношення загального обсягу виробництва (валового випуску) до сукупних витрат.

Дещо ширший підхід запропонував Д. Скотт Сінк. У своїй праці “Управление производительностью” [11] він вказує наслідки зміни продуктивності (рис. 1), визначає значимість вимірювачів результативності залежно від рівня певної організаційної системи і цілей аналізу.

Д. Сінк наводить 7 критеріїв результативності для організаційних одиниць (дієвість, економічність, якість, прибутковість, продуктивність, якість трудового життя, інновації), а також різниці між ними і сфер перетинання. У короткостроковій перспективі переважає критерій прибутковості, який відображає поточну кон'юнктуру ринку, тоді як у довгостроковій – критерій продуктивності. Важливість цього методологічного підходу обумовлена цілями, що досягаються через визначення певних

механізмів управління. Він орієнтований на використання елементно-факторної моделі і може бути, на думку О. П. Сологуб [18], більш доцільним замість трохи узагальнюючого підходу, яким є метод виробничої функції.

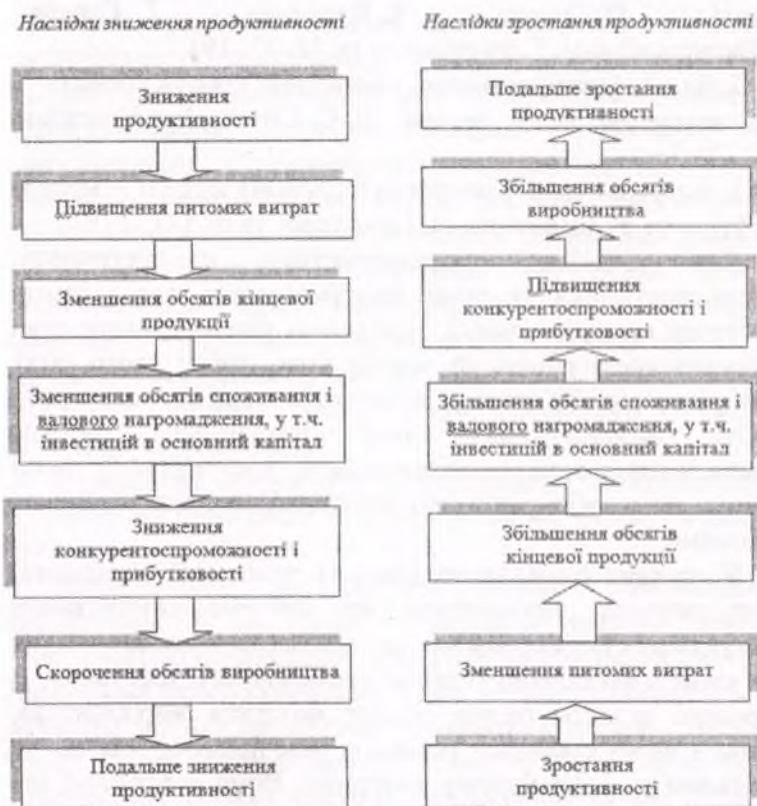

Рис. 1. Похідні наслідки зростання (зниження) продуктивності

Різноманітність вибору моделей продуктивності пов'язана з її функціональною спрямованістю. Багато

методик розглядають проблему управління продуктивністю не для економічної системи в цілому, а для конкретного ресурсу або їх сукупності. Такі методики можна умовно поділити на три групи:

1. Однофакторні моделі управління продуктивністю – моделі П. Гоулда, К. Куросави, Г. Галкіна, Т. Твердохлібової, Г. Руденко та ін. [2; 13; 19].

2. Багатофакторні моделі управління продуктивністю – уже згадувані нами моделі Д. С. Сінка, Дж. Кендріка, Г. С. Девіса.

3. Багаторівневі (багатокритеріальні) моделі – моделі А. Лоурола, Г. Кремнева, Л. Соколової та ін. [11; 17].

Для кількісної характеристики продуктивності використовуються як рівні продуктивності, так і темпи зростання продуктивності. При цьому рівень означає стан продуктивності в певний період часу, тобто свого роду етап розвитку, на якому знаходиться даний регіон або країна. Користуючись цим показником, можна порівнювати рівень продуктивності, досягнутий у різні періоди часу, або рівні, що досягнуті іншими країнами, регіонами.

У процесі оцінювання індексів зростання (спадання) продуктивності виявляється, що система вимірювання продуктивності економіки в ринкових умовах тісно пов'язана з загальною теорією економічного зростання. В її основі лежить теорія послуг факторів виробництва, згідно з якою ставиться рівняння між працею, землею та капіталом у економічному зростанні. Вони розглядаються тільки з позицій доходостворюючої сили, яка визначається граничними продуктами факторів виробництва, а саме приростом продукту за рахунок збільшення певного фактора при незмінності інших факторів.

Логічною виглядає та обставина, що великого розповсюдження при дослідженні зростання регіональних

виробничо-економічних систем набули моделі економічного зростання. Вони створювалися з метою дослідження найважливіших пропорцій між споживанням і нагромадженням, пошуку оптимального співвідношення між факторами зростання та визначення умов, що забезпечували б бажані темпи і стабільність розвитку. У найбільш простому випадку для виявлення основних закономірностей цього складного явища використовуються так звані кейнсіанські моделі зростання, наприклад, модель Харрода-Домара [3; 20]. Модель відносяться до односекторних однофакторних моделей та відображає залежність результуючого параметра, який характеризує кількісну сторону розвитку економіки (наприклад, ВВП чи ВРП) від величини капітальних інвестицій. Проте, очевидно, що через використання значної кількості припущень і спрощень (які в сучасних умовах зовсім не відповідають дійсності) при побудові кейнсіанської моделі зростання, отримані на її основі результати є досить далекими від справжніх.

І тепер про методологію моделювання продуктивності розвитку адміністративних територій на основі моделей міжгалузевого балансу.

Вибір того чи іншого методу вимірювання продуктивності пов'язаний з цілями їх використання, а саме: з метою порівняльного аналізу чи створення системи управління продуктивністю, коли потрібно обґрунтувати механізм впливу на кожний з елементів моделі. Система вимірювання продуктивності повинна бути простою і вписуватися в усю систему управління, тобто бути її органічною частиною. Це означає, що вона повинна допомагати вирішувати дійсно важливі напрямки розвитку і визначати пріоритетні завдання, для яких необхідно виділяти ресурси. Ця вимога залежить від спроможності визначити майбутні можливі результати. Тому

вимірювання продуктивності слід розглядати через вимоги забезпечення її зростання, яке залежить від декількох ключових елементів витрат (жива праця, технологія, матеріали та ін.) [17].

Як показує практика, управління продуктивністю повинно базуватися на розробці рішень поточного та стратегічного характеру щодо використання обмежених ресурсів з метою мінімізації сукупних витрат та збільшення обсягів випуску (готової продукції, товарів, послуг, робіт і т.д.), а також у контролі за їх реалізацією. Об'єктом управління виступає виробничий процес (рис. 2).

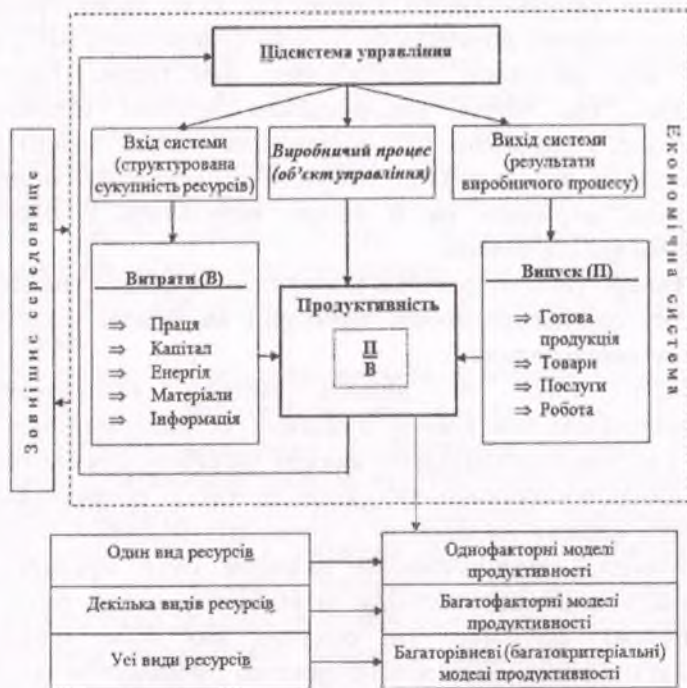

Рис. 2. Процес та моделі управління продуктивністю економічної системи

Детальний аналіз процесу виробництва і використання товарів і послуг адміністративної території, а також доходів, що утворюються в результаті такого виробництва, і створюють основу для перевірки узгодженості статистичних даних про потоки товарів і послуг, отриманих з різних джерел, можна здійснити на основі низки економіко-математичних методів, серед яких чільне місце посідає модель міжгалузевого балансу (МГБ).

Підводячи підсумок, можна представити загальний вигляд процедури отримання узагальнюючого показника продуктивності економічних систем на основі статичних моделей МГБ у вигляді алгоритму.

Однак на регіональному рівні відсутня практика побудови звітних ТВВ, які складають основу структурного аналізу головних пропорцій економічної системи регіону, а також є базою розроблення математичних моделей дослідження ефективності його функціонування та динаміки розвитку.

АВТОРИ:

- Д.е.н., проф. Левченко О.М. (розділ 1.1)
Д.е.н., проф. Фільштейн Л.М. (розділ 2.1)
Д.ф.-м.н., проф. Гамалій В.Ф. (розділ 2.3, 3.1, 3.3)
К.е.н., доц. Костромін Г.Т. (розділ 3.2)
К.е.н., доц. Малаховський Ю.В. (розділ 2.2)
К.е.н., доц. Фільштейн Л.М. (розділ 4.2)
К.е.н., доц. Сочинська-Сибірцева І.М. (розділ 4.3)
К.е.н., доц. Глевацька Н.М. (розділ 2.4)
К.е.н., доц. Кравченко В.П. (розділ 4.2)
К.е.н., доц. Сибірцев В.В. (розділ 4.1)
К.е.н., доц. Ніколаєв І.В. (розділ 3.1)
К.е.н., доц. Дмитришин Б.В. (розділ 3.3)
К.е.н. Загреба М.М. (розділ 2.3)
Ас. Корнеева Т.С. (розділ 4.4)